

“GEOMETRIK SHAKLLAR TASHKIL TOPGAN NATURMORTNI TASVIRLASH JARAYONI”

Tojiyeva Ozodaxon Akramjonovna
tasviriy san’at va chizmachilik fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada gipsdan tayyorlangan geometrik shakllardan tuzilgan natyurmortni tasvirlash haqida ma’lumotlar keltirilgan. auditoriyada ishlangan mashqlar bilan bir qatorda uyda ushbu geometrik shakllar namunasini vatman qog‘ozidan yasab olib, ularni alohida va ikki, uch, to‘rt buyum ishtirokida turli kompozitsiyalar tuzib tasvirlash muhimdir. Shakllarni turli holatlarda qo‘yish va yoritish orqali chizuvchining fazoviy va hajm borasidagi bilim hamda tasavvurlari rivojlanadi.

Kalit so‘zlar: Gips geometrik shakllar, Perspektiva qonuni, Surat tekisligi, Buyum tekisligi, Ufq chizig‘i, Fazoviy perspektiva

«ПРОЦЕСС ИЗОБРАЖЕНИЯ НАТЮРМОРТА, СОСТАВЛЕННОГО ИЗ ГЕОМЕТРИЧЕСКИХ ФИГУР»

Тоджиева Озодахон Акрамжоновна
преподаватель изобразительного искусства и рисования

Аннотация: В данной статье представлена информация об изображении натюрморта, составленного из геометрических фигур, выполненных из гипса. В дополнение к упражнениям, выполняемым в классе, важно сделать образцы этих геометрических фигур дома из бумаги Whatman и изобразить их отдельно и в различных композициях с участием двух, трех, четырех предметов. Размещая и освещая фигуры в разных положениях, художник развивает свои знания и воображение о пространстве и объеме.

Ключевые слова: Гипсовые геометрические фигуры, Закон перспективы, Плоскость картины, Плоскость объекта, Линия горизонта, Пространственная перспектива.

"THE PROCESS OF DEPICTING A STILL LIFE COMPOSED OF GEOMETRIC SHAPES"

Tojiyeva Ozodakhon Akramjonovna
teacher of fine arts and drawing

Annotation: This article presents information on painting a still life composed of geometric figures made of plaster. In addition to the exercises performed in class, it is important to make samples of these geometric figures at home using Whatman paper and depict them individually and in various compositions involving two, three, and four objects. By placing and lighting the figures in different positions, the artist develops their understanding and imagination of space and volume.

Keywords: Plaster Geometric Figures, Law of Perspective, Picture Plane, Object Plane, Horizon Line, Spatial Perspective.

Gips geometrik shakllarning qalamtasviri ham tasviriy san'atning oddiydan murakkabga uslubida amalga oshiriladi. Buning uchun o'quv dasturlarida belgilangandek gips geometrik shakllarni tasvirlash muhimdir. Bu shuning uchun zarurki, bizni o'rab turgan predmetlar dunyosining barchasi geometrik shakllarga ega (shar, kub, prizma, konus, tsilindr va hokazolar). Shakllar tarkibining gipsdan bo'lishining asosiy sababi, ular aksariyat xollarda sun'iy yoritgichlar bilan yoritilib, o'quv – mashq maqsadlarila qo'yiladi. Yorug' soya majmuasi (yorug', soya, yarimsoya, refleksi, shaxsiy va tushuvchi soya, yaltiroqlik) oq buyumlarda yaqqol ko'rinadi. Bundan tashqari oddiy qora qalam vositasida shakllarning tus munosabatlarni echish orqali talabani tartib bilan ish yuritishga o'rgatadi. Eng muhim dasturda ko'rsatilgan murakkab vazifalarni (me'morlik bo'lagi, gips naqsh elementi, inson portreti va gavdasi) oddiy geometrik shakllar, tekisliklar bilan tasvirlash uchun zamin bo'lib xizmat qiladi. Yuqorida keltirilgan barcha malakalar bilan qatorda, geometrik shakllar qalamtasvirini bajarish mashqlari asosida talaba buyumlarning kenglikdagi fazoviy holati, yorug' - soya munosabati va o'zaro nisbatlari kabilar haqida to'la ma'lumotga ega bo'ladi.

Gips geometrik shakllar rasmini chizish bilan parallel ravishda talaba ushbu shakllar nusxasini simdan yasab olishi va buyum tekisligiga turli xolatlarida qo'yib, uning joylashini, konstruktiv tuzilishi, perspektiv qisqarishi, shakllning ko'rinar va ko'rinmas tomonlarini yakkol tasavvur etishi, hamda uzining bilimlarini yanada chuqurlashtirishi mumkin. Ayniqsa, bu guruh geometrik shakllarni tasvirlashda ushbu usul talabaga engilik tug'diradi. Chunki, bir shakl ikkinchi bir shaklni to'sib turganda, ularning joylashgan eri, birlashgan joylari (burchaklari), o'zaro nisbatlari yaqqol namoyon bo'ladi.

TASVIRLASHNING ASOSIY QONUN-QOIDALARI.

Perspektiva qonuni. Tasvirlanayotgan buyumlar, ushbu buyumning qaysi tomonidan qat'iy nazar (uzoqdan, yaqindan, yuqoridan, pastdan, to'g'ridan yoki

chekkadan) chizuvchiga o'zgarib ko'rinadi. masalan, kubni u yoki bu tomonga burib, uning tomonlarini chizuvchiga o'zgarib ko'rinishini kuzatamiz.

Buyumlarni tekislikda haqqoniy tasvirlashda rassom perspektiva qonuniga bevosita murojaat qiladi. bu holatni shunday ta'riflash mumkin: *«Tabiatdagi barcha buyumlar qanday shaklga ega bo'lmasin, perspektiv qonun va qoidalarga bo'ysunadi»*,

Perspektiv qonunlarni mukammal o'rganib, har qanday buyumning ko'rinar va ko'rinmas tomonlarini to'g'ri tasvirlash mumkin.

Perspektiva qonunlarining asosiy xususiyatlari shundaki, buyumlar qanday kattalikda bo'lmasin, chizuvchidan uzoqlashgan sari va tekislikda qanday joylashganiga qarab perspektiv qisqaradi.

O'z navbatida perspektiv qonuni haqqoniy tasvirlash **«alifbo»** laridan bo'lgan *«sura'at tekisligi»*, *«buyum tekisligi»*, *«ko'rish maydoni»*, *«ko'rish nuqtasi»*, *«ufq chizig'i»* kabi qonuniyatlar bilan chambarchas bog'liqdir.

Surat tekisligi deb tasvirlanayotgan natyurmort, manzara, portret va hokazolar bilan rassom orasidagi bo'shliqqa aytiladi.

Fiziologik nuqtai nazardan qaraganda, yorug'lik chizilayotgan buyumga tushib, rassomga u yoki bu buyumning shakli ko'rinadi. Shundan keyingina, rassom uni idrok etib tasvirlashga o'tadi. Surat tekisligi rassom bilan natura o'rtasidagi vosita bo'lib xizmat qiladi.

Buyum tekisligi deb tasvirlanayotgan buyumning joylashgan tekisligiga aytiladi. Buyum tekisligi vazifasida stol, pol, er va boshqa chizish uchun bajariladigan moslama bo'lishi mumkin.

Ko'rish maydoni bu chizuvchining tasvirlanayotgan buyumni ko'rish vaqtida qamrab olishdir. Rassom tasvirlanayotgan ob'ektning qancha uzoqlashib borgan sari uning maydoni ham kengayib boradi, bu esa tasvirlanayotgan ob'ektning hamma qismlarini aniq ko'rish va tasvirlashga imkon yaratadi. Lekin, ob'ektdan juda katta masofada turib ham, undagi hamma bo'laklarni va xajmlarni to'laqonli tasvirlash ancha qiyin. Aksincha, tasvirlanayotgan ob'ektga yaqin masofada turib ham, ushbu ob'ektdagi hamma qismlarni ko'z bilan ilg'ab olish mashkul. Shuning uchun har qanday tasvirni bajarayotganda chamalash orqali masofani to'g'ri tanlay olish, ko'rish maydonini to'g'ri belgilash rassomdan mahorat talab etadi. Ko'p hollarda rassomlar tasvirlanayotgan predmet kattaligining 3 hissa ko'paytirilganiga teng masofada turib tasvirleydilar. Masalan, inson qomatini to'laqonli tasvirlash uchun rassom naturadan taxminan 5-5,5 metrlar masofada turishi kerak.

Ufq chizig'i deb, ko'zimiz balandligidan o'tadigan nurga aytiladi. Buni aniqlash uchun qog'ozni olib uni gorizontal holatda ko'zimiz darajasigacha

ko'tarib ufq chizig'ini aniqlashimiz mumkin. Buyum chizuvchiga uch holatda ko'rinishi mumkin.

1. Ufq chizig'idan yuqorida.
2. Ufq chizig'idan pastda.
3. Ko'zimiz nuri balandligida (ufq chizig'i balandligi darajasida).

Ufq chizig'i har doim ko'zimiz nuri balandligidan o'tadi. Agar biz yuqoriga chiqsak u biz bilan ko'tariladi, pastga tushsak ufq chizig'i ham pastda kuzatiladi.

Fazoviy perspektiva deb buyumlarning fazo (bo'shliq) ta'sirida o'zgarib (qisqarib) ko'rinishiga aytiladi. Fazo – tiniq muhitdir. Lekin, uning tiniqligi tabiatning turli hodisalari ta'sirida o'zgarib turishi mumkin. Masalan: havo namligi, atmosfera bosimining o'zgarishi, havodagi chang-to'zonning ta'sirida va boshqalar. Shuning uchun tasvirlanayotgan ob'ektning fazo bo'shlig'ida qay darajada chuqur joylashganiga qarab rang, nisbat, tus va undagi alohida bo'laklarning (yaqqol yoki xira) ko'rinishlariga keskin ta'sir etadi.

Fazo perspektivasi ob'ektning kunning qaysi vaqtida tasvirlanayotganligiga (ertalab, kunduzi, kechqurun) yil fasllari (bahor, yoz, kuz,) hamda atmosfera o'zgarishiga (quyosh yoki bulut) qarab ham o'zgaradi.

Fazoviy perspektivada bir necha asosiy qoidalari mavjud bo'lib, ular quyidagilardan iborat:

1. *Bajarilayotgan tasvir rassomga yaqin bo'lgan buyumlar yaqqol, uzoqdagilar esa umumiy ko'rinadi. tasvirda fazoni sezdirish uchun yaqin masofada joylashgan buyumlarni yaqqol, uzoqdagilarni esa umumiy tarzda tasvirlash kerak.*

2. *Fazo bo'shlig'ida (kengligida) joylashgan buyumlar chizuvchidan qanchalik uzoqda joylashgan bo'lsa, xira tusda ko'rinadi. Tasvirda fazoviy perspektivani to'g'ri ko'ratish uchun uzoqda joylashgan buyumlarni ozroq engil oldingi qatordagi buyumlarni esa yaqqol tasvirlash kerak.*

3. *Yaqin masofada joylashgan buyumlar fazoda yaqqol hajmli bo'lib ko'rinadi, uzoqdagilari esa xiraroq ko'rinadi. tasvirlashda ham ushbu tartibga rioya qilmoq zarur.*

4. *Chizuvchidan uzoqroq joylashgan buyumlar, atmosfera bosimi ta'sirida siyohrang, havorang va och tusda ko'rinadi. fazoviy perspektivani yanada kuchliroq ko'rsatish uchun yaqin masofadagi yaqqol ko'rinib turgan buyumlarni aniqroq chizgilar bilan, uzoqdagilarni esa ochroq tusda tasvirlash mumkin.*

5. *Oldingi qatorda joylashgan buyumlar haqiqiy o'z tusida (rangida), uzoqdagilari bir xil bo'lib ko'rinadi. Fazoviy perspektivaning bu qonuni rassomdan oldingi masofada joylashgan buyumlarni yaqqol, uzoqdagilarni esa umumiy tarzda xiraroq qilib tasvirlashni talab etadi.*

Fazoviy perspektivaning ushbu qonuni-qoidalariga rioya qilish talaba uchun muhimdir. Yuqorida ko'rsatib o'tilgan qoidalar talabani qanday vazifa bajarishidan qat'iy nazar (portret, natyurmort, manzara va hokazo) kuzatilishi mumkin.

Buyumlarni tasvirlashda yorug' va soyalar katta ahamiyatga ega naturaga qo'yilgan buyumlarga yorug'lik tik tushsa ularning tasviri shunchalik yaqqol ko'rinadi. Aksincha chetdan tushayotgan yorug'lik buyumga umumiy tarzda tushib bajarilayotgan tasvirni xiraroq bo'lishiga olib keladi. Yorug'lik bir buyumdan urilib (sinib) ikkinchisi va uchinchisiga tushishi mumkin. Bu hol tasvirlanayotgan buyumlardagi yorug' va soyalar majmuasini tashkil etadi. Ular quyidagilardan iborat:

a) yorug'lik;

b) soya;

v) yarim soya;

g) aks yorug'lik;

d) yaltiroqlik.

Adabiyotlar:

1. Prozorova M. N. et al. University graduate career potential in digital transformation period: Features and problems of formation //Linguistics and Culture Review. – 2021. – T. 5. – №. S3. – C. 1574-1585.
2. Ortiqboy S. S., Makhsudali J. A Desire Sung in a Pattern //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN. – 2022. – T. 3. – №. 5. – C. 6-9.
3. Mamadjananovich B. B. et al. IT is Necessary to Feed the World with Beauty! //International Journal on Integrated Education. – T. 3. – №. 8. – C. 215-217.
4. Khaydarovich A. A. et al. Colors in Descriptive Art //International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development. – 2020. – T. 2. – №. 12. – C. 20-22.
5. Sattorova S. O. PATTERN SUNG ON THE CARPET //Экономика и социум. – 2021. – №. 5-1. – C. 445-448.
6. Sattorova S., Nabieva S. The role of fine art in technology science //Scientific research results in pandemic conditions (COVID-19). – 2020. – T. 1. – №. 02. – C. 167-171.
7. Muhammedovich S. U. et al. Problems of Teaching Drawing at School //International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development. – T. 4. – №. 1. – C. 35-39.
8. Boymetov B. "Qalamtasvir". Darslik 1-qism. "Musiq nashriyoti"-Toshkent, 2006.

9. B. Boymetov, S. Abdiraslov, Chizmatasvir,-T., "G'ofurG'ulomnomidaginashrlyot-manbaaijodiyuyi". 2004.
10. Bovmetov B. "Portret qalamtasviri". O'quv qo'llanma. Nizomiy nomidagi TDPU- Toshkent. 2002.
11. Tojiev B. "Qalamtasvir asoslarini o'rganish". - Toshkent. 2011.